

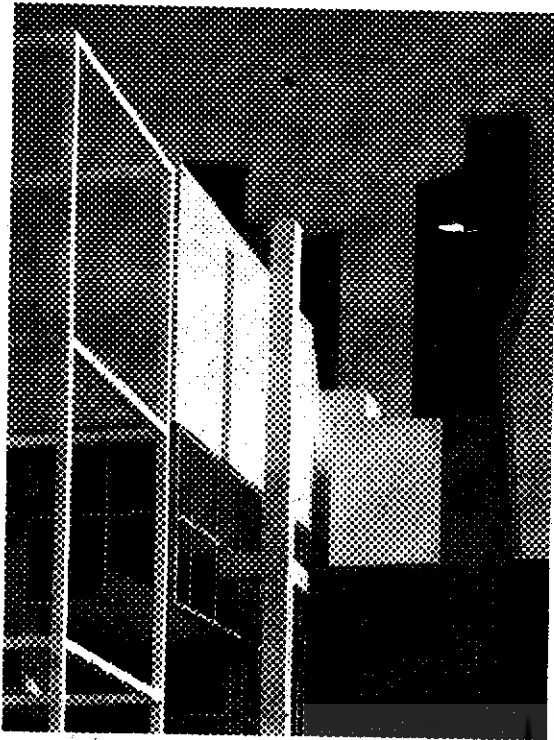
درباره معماری معاصر

■ دکتر سیاوش قلادی

معماری مورد استفاده قرار می‌گیرد، از قبیل دستگاه‌های سرد و گرم کننده (شوفاژ و...)، وسایل تهویه مطبوع، و اکتشافات و اختراعات مربوط به الکتریسیته و غیره، بطور کلی سیستم و نوع معماری، دگرگون شده است.

یکی از موفق‌ترین سلسله آثار معماری قرن بیستم، پروژه‌های آسمانخراشهای عظیم و زیبایی است که در بسیاری از شهرهای سراسر جهان، قد برافراشته‌اند. تنوع این آسمانخراشها، نامحدود است و عامل پیدایش آنها کمی جا و کثرت جمعیت می‌باشد. به سبب احتیاج به این نوع ساختمانها و مقتضیات مکانی، آمریکا اولین کشور سازنده آسمانخراشها بود. معماران این بناهای مدرن از تمام تجارب گذشته برای زیبایی و استحکام اینها استفاده کردند.

معماری سده بیستم مدیون پیشرفتهای علوم مهندسی و تکنولوژی و ابزار و لوازم صنعتی می‌باشد. بدین سبب از دیگر هنرها، پا را فراتر گذاشته و پذیرای تحولاتی نو شده است. در طول سده اخیر، به منظور پاسخگویی به مقتضیات جامعه و فرهنگ بشر معاصر که در اثر انقلاب صنعتی با سرعت تمام در معرض تغییر و تحول است، طراحان همواره کوشیده‌اند فنون و ابداعات خود را با جامعه صنعتی که مدام در حال دگرگونی و پیشرفت است، هماهنگ سازند. بنابراین، استفاده از آهن و فولاد و بتون که استخوانبندی نماهای عظیم و مستحکم را تشکیل می‌دهد برای شهرهای تمام عیار بیش از گذشته به کار گرفته شده و ابزارهای جدیدی در ساختمان سازی به کار می‌رود. همچنین به موازات اختراعات تازه که در

با انجام پروژه‌های معماری و شهر سازی در قرن بیستم، از جمله ساخت آسمانخراشها، خانه‌هایی که در گذشته به یک خانواده اختصاص داشت به ساختمانهای عظیم مبدل گشت و سیمای شهرها به طور کلی دگرگون شد. ساخت اینگونه آسمانخراشها، مشکلاتی نیز به همراه داشت و نیازمند محاسبات دقیق بود. مثلاً فشار باد بر دیوارهای این بناهای سر به فلک کشیده، مسئله ایست که به سادگی نمی‌توان از آن گذشت. زیرا سرعت باد در ارتفاع بیشتر می‌شود در نتیجه در ساختمانهای بلند همانند آسمانخراشها، فشار باد را باید به دقت محاسبه نموده و پیش بینی‌های لازم را انجام داد.

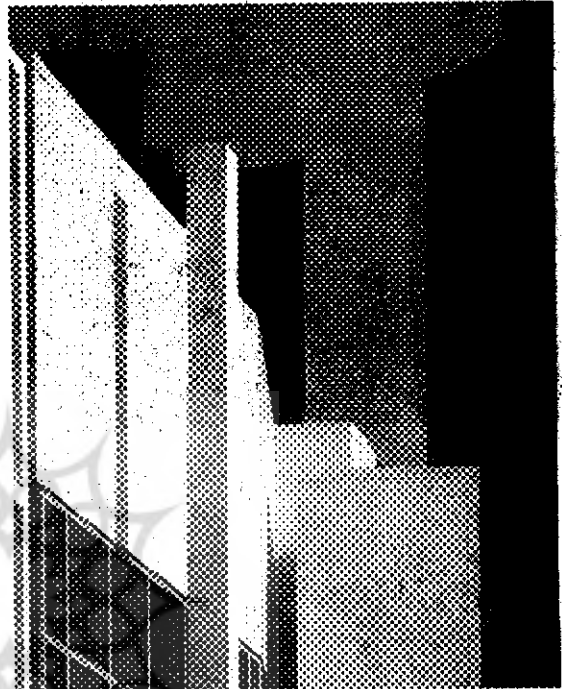
بلندترین آسمانخراش دنیا بنای «راکفلر سنتر» در نیویورک است که ساختمان آن توسط «راینهارد و هوفمایستر»، که از معماران اصلی مجتمع بود، در سال ۱۹۲۳ با تمام رسید. این بنای عظیم، شامل چهارده بلوک با ارتفاعات متفاوت می‌باشد که در جوار یکدیگر پدید آمده‌اند. مرتفع‌ترین این بلوک‌ها، ۲۸۲ متر ارتفاع دارد و از هفتاد طبقه تشکیل یافته است. در این بنای جالب، چندین فضای باز بزرگ برای عابران بین ساختمانهای اداری، امکانات متعدد تفریحی، یک سینمای درجه یک (تالار موسیقی، رادیو سیتی)، استودیوهای رادیو و تلویزیون، یک سالن تئاتر، یک محوطه برای بازی اسکیت، و چندین رستوران در نظر گرفته شده است.

بطور یقین می‌توان گفت که هنر معماری از اوایل قرن بیستم مانند دیگر مظاهر دینامیک و پرتحرک بشر، تحول سریعی پیدا کرده و به متفرعات فراوانی تقسیم شد. شهرسازی جدید یکی از آنهاست که در اثر تراکم جمعیت قرن بیستم توسعه و اهمیت پیدا کرد.

یکی از مشهورترین بانیان پروژه‌های معماری مدرن این عصر «ادوارد ژانره لوکور بوزیه» نامدارترین طراح فرانسوی سوئیسی تبار می‌باشد. ساختمانها و نوشته‌های او که خانه را «ماشین زندگی» می‌دانست، تأثیر عمیقی بر توسعه جهان معماری جدید داشت. لوکور بوزیه طی سفری به اروپا تمام اشکال مهم معماری و شرائط محیطی هر یک را تجزیه و تحلیل کرد. او از راه علم و تجربه شخصی به نتایجی رسید که هرگز از هیچ تعلیم دانشگاهی نمی‌توانست به دست آورد. لوکور بوزیه، نخست با یک رشته طرحهای معماری جدید و اساسی، به مسائل تکنیکی و زیبایی‌شناسی ساختمان توجه ویژه

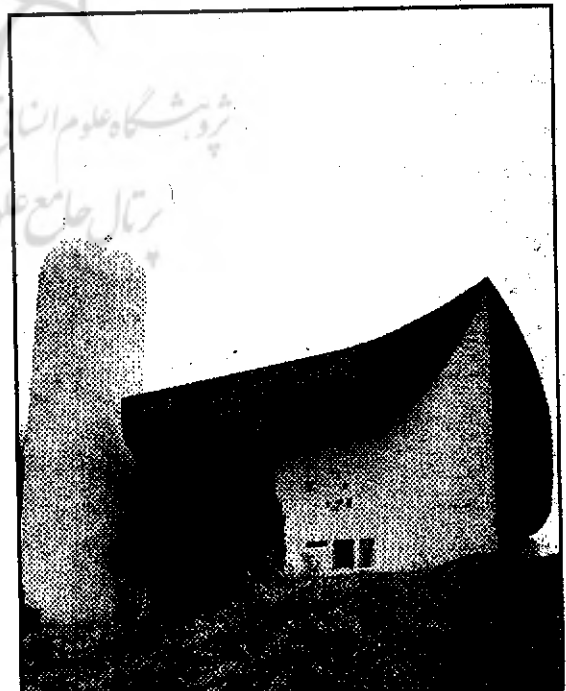
نمود. سپس طرحهایی را برای معماری خانه، آپارتمان و شهر تکیه کرد که اغلب آنها را از فرمهای صنعتی، مانند ساختمان کشتی بخار، الهام گرفته بود. از مشهورترین ساختمانهایی که «لوکور بوزیه» طراحی نموده است کلیسای «نوتردام دو هو» در رونشان فرانسه می‌باشد. این بنا از بتون سفید رنگ ساخته شده و دارای پامی تیره‌رنگ و شناور است. ساختمان، کیفیتی زنده‌نا دارد که بر استعداد خلاق لوکور بوزیه گواهی می‌دهد. کلیسا چون قلعه قرون وسطایی بر فراز تپه‌ای بنا گردیده است و در اولین نگاه مانند یک حجم حجاری شده به نظر می‌آید. بنا، از یکسو از چنان نظمی برخوردار است که به همه احتیاجات ساختمانی پاسخ می‌گوید و از سوی دیگر، طرحی چنان غیر عقلانی دارد که امکان هر نوع تحلیل و توجیهی را حتی اگر به کمک نمودارهای فن سه بعد نهائی باشد، منتفی می‌کند. بازی خمیدگیها و ضد خمیدگیها در این ساختمان به گونه‌ای است که کوئی دیوارهای حجیم به فرمان نیروئی نامرئی درآمده‌اند که آنها را از هر سو می‌راند یا چون صفحه کاغذی پیچ و تاب می‌دهد. سقف، بیرون نشسته از دیوارها، شکل لبه‌های کلامی بزرگ و وهم‌انگیز یا بدنه زیرین کشتی معلق مانده بر پایه‌ای عمودین را تداعی می‌کند. نمای بیرونی بنا طوری طراحی شده

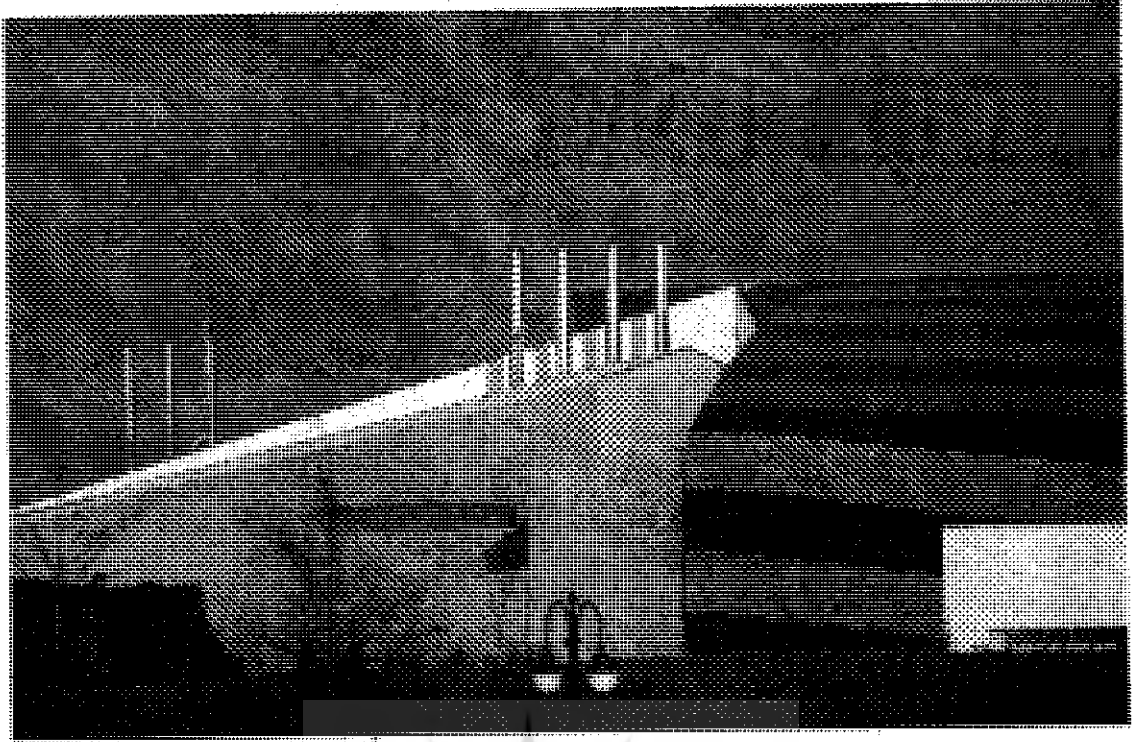
است که بیبنده را به درک فضای واقع در داخل آن، راهنمایی می‌کند. در این کلیسای مدرن، درها از نظر پنهان هستند و باید در جستجویشان برآمد تا آنها را چون شکافهائی بر بدنه کوهستان بازیافت. عبور کردن از «دهانه» این درها حالتی شبیه به وارد شدن در غاری پنهانی و مقدس دارد. تنها در داخل بناست که مسیحیت خاص کلیسایی احساس می‌شود.

لوکور بوزیه به نسل طراحانی نیرومند چون «میس وان دوروه»، «والتر گروپیوس» و «فرانک لویر رایت» تعلق دارد که مبین جامعه صنعتی بودند. این افراد طی فعالیت‌های مستمر و طولانی خود و با تکیه بر دستاوردهای پیشگامان معماری، یکی از انقلابات بزرگ معماری را پی افکنده و زبان جدید معماری قرن بیستم را پایه ریزی کرده‌اند. از نظر لوکور بوزیه، فن معماری از شکل هندسی سرچشمه می‌گیرد و ماسهین کمتر از طبیعت نشاط‌بخش نیست. ولی عکس‌العمل «میس وان دوروه»، معمار آلمانی، متفاوت است: او هنر را به مثابه یک علم ارائه داده است تا بتواند همپایه علوم دیگر پیشرفت کند. اکثر کارهای او مجلل و پرخرج بوده است. این طراح پر قدرت، پس از فعالیت بسیار، به آمریکا روی آورد. در آنجا، سنت آسمانخراش سازی او را شیفته خود ساخت. از این رو، «دوروه» به مطالعه درباره آسمانخراشها پرداخت. از آثار معروف وی، آسمانخراش «لیک شور» در ایو می باشد که آن را در سال ۱۹۵۱ در شیکاگو ساخته است. ساختمان، مشتمل است از دو بلوک عمودی با اسکلت فلزی که در کمال سادگی و آراستگی با زاویه‌ای قائم نسبت به یکدیگر قرار گرفته‌اند. در این دو بنای عظیم، «میس وان دوروه» به وسیله دیوارهای شیشه‌ای، جدائی بین فضای داخلی و خارج را به حداقل کاهش داده است.

یکی از پایه گذاران نادر معماری نو که شهرت جهانی دارد «والتر گروپیوس»، معمار آلمانی، است که در طول تلاشها و فعالیت‌های مستمرش، سه نقش مجزا و مربوط به یکدیگر را در معماری جهانی ایفا کرده است. طراح، معلم، منتقد. در سال ۱۹۲۱، در شهر دسساو (Dessau) آلمان، و آکادمی باهاوس Bahouse به مدیریت وی تشکیل شد که از مؤثرترین مدارس در تکامل معماری و طراحی صنعتی گردید. از آثار ارزشمند این معمار فعال، مجموعه ساختمانهائی که برای هنر سرای باهاوس برپا کرد می‌باشد. این مجموعه، یکی از موفقیت آمیزترین یادمان‌ها به شیوه هنر نو به شمار می‌آید. مجموعه ساختمان مشتمل است بر سه بنای اصلی برای اتاق درس و فروشگاه و کارگاهها. دو بنای نخستین، با ساختمانی پل مانند از مخلوط آهن و بتون که شامل دفترهای اداری می‌باشد به یکدیگر متصل شده‌اند. جالبترین قسمت آن، بنای

فروشگاههای «باهاوس» می باشد که به صندوقی چهار طبقه می ماند و دیوارهایش از سطوح پیوسته شیشه ای بوجود آمده است. این بنای ساده دارای فضائی زنده است. در داخل آپارتمان رابطه ما با خارج قطع نمی شود: منظره آسمان و زمینهای اطراف، از هر سو پیداست، بی آنکه از نعمت پوشیدگی و انزوای درون بنا محروم بمانیم زیرا کسی که در بیرون ساختمان ایستاده است فردی را که در داخل است تا در کنار پنجره نباشد نمی بیند.

معماران معاصر نه تنها در فضای زندگی شهری که در دهات و ییلاقها، به طراحی و اجرای آثاری مانند خانه های ییلاقی آرام و لذت بخش دست زده اند. از آن جمله آثار «فرانک لویید رایت» معمار آمریکائی است که در سبک آثارش نوعی توجه و کشمکش به سوی طبیعت مشاهده می گردد. وی ماشین را به عنوان ابزار تلقی می کند که با آن ساختمانها به شکل پدیده های طبیعی ساخته می شود. از نظر او آسمانخراشها شبیه درختان هستند، خانه ها همانند غارها و یک موزه به مثابه صدف. «رایت» به کاوش در سبکهای معماری کشورهای مختلف مخصوصاً ژاپنی پرداخت بطوریکه گاهی تأثیر معماری ژاپنی در بام عریض و شیروانی کوتاه و نوار عمودی روی نمای آثارش دیده می شود. توجه اصلی رایت، به طراحی خانه های

ییلاقی در حومه شهر شیکاگو معطوف بود. بناهایی که به نام «خانه سبزه وار» خوانده شده که سقفهای کوتاه از مشخصه های آن است. این خانه ها نیاز انسان امروزی که در دنیای متغیر کنونی به دنبال امنیت و آرامش می گردد را تصویر می کنند. آخرین و آراسته ترین نمونه این سلسله معماریها، خانه روپی است که در سال ۱۹۰۹ ساخته شده است. این ساختمان حاصل روش ابتکاری «رایت» از فضااست: تعدادی قالبهای فضائی که دور تا دور هسته مرکزی یعنی دودکش بزرگ خانه، قرار گرفته اند و حرکت افقی پشت بام به کمک تیرهای آهن ادامه یافته است بی آنکه ستونی یا پایه ای جز دیوار نگهدارنده مرکزی داشته باشد. دودکشها و شیروانیهای فوق نیز عمود بر محور اصلی ساخته شده اند. پنجره ها، به صورت ردیفهای طولانی و قرینه سازی شده ای، در دل دیوارهای آجری ساختمان گنجانیده شده اند.

بدین ترتیب فضاهائی که ضمن اجرای معماری شکل پذیرفته اند شامل بالکونها، مهتابی، حیاط، باغ، و نیز خود خانه شده است.

معماران معاصر نه تنها در فضای زندگی شهری که در دهات و ییلاقها، به طراحی و اجرای آثاری مانند خانه های ییلاقی آرام و لذت بخش دست زده اند. از آن جمله آثار «فرانک لویید رایت» معمار آمریکائی است که در سبک آثارش نوعی توجه و کشمکش به سوی طبیعت مشاهده می گردد. وی ماشین را به عنوان ابزار تلقی می کند که با آن ساختمانها به شکل پدیده های طبیعی ساخته می شود. از نظر او آسمانخراشها شبیه درختان هستند، خانه ها همانند غارها و یک موزه به مثابه صدف. «رایت» به کاوش در سبکهای معماری کشورهای مختلف مخصوصاً ژاپنی پرداخت بطوریکه گاهی تأثیر معماری ژاپنی در بام عریض و شیروانی کوتاه و نوار عمودی روی نمای آثارش دیده می شود. توجه اصلی رایت، به طراحی خانه های